№ 26 ՓԵՏՐՎԱՐԻ 18 (ՄԱՐՏԻ 2) 1878 ՓԵՏՐՎԱՐԻ 18 (ՄԱՐՏԻ 2) № 26

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը և պ. Ծատուրեանի խանութում

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ։

„ՄՇԱԿ“
ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ
1878 Թւից

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ԱՄԵՆ ՕՐ, բացի տօն և տօներին հետևեալ օրերից։

Լրագրի դիրքը և պրօգրամման նոյն են մնալու։ Մենք կը ստանանք ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ։ «ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլ է, կէս տարվանը 6 րուբլ։ Գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ մէջ և պ. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆՑԻ խանութում։

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ կը ծախվին 5 կօպէկով հատը։

Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել հետևեալ հասցեով՝ ТИФЛИСЪ Редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թիֆլիսի Դումայի վճիռը։—Ներքին տեսութիւն։ Ղարսի սանջակի հայերը։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Արտաքին լուրեր։—«Մշակի» հեռագիրներ։—Յայտարարութիւններ։—Ցեղեկացոյց։—Բանասիրական։ Ամեն տեղից։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԴՈՒՄԱՅԻ ՎՃԻՌԸ

—

Չորեքշաբթի, փետրվարի 15-ին Թիֆլիսի Դումայի նիստում գլխաւոր քննվող հարցը քաղաքագլուխ պ. Կլիպիանու առաջարկութիւնն էր այն աշխատութիւնների մասին, որոնք լինելու են Թիֆլիսի ասենիզացիայի, այսինքն քաղաքը մաքրելու և առողջացնելու համար։ Պ. Կլիպիանի առաջարկեց որ քաղաքը իր վրա ընդունէ 34,000 րուբլ այն գումարից, 75,000 րուբլ ծախսից, որ տէրութիւնը նշանակած է Թիֆլիսի ասենիզացիայի համար։

Պ. քաղաքագլուխը բացատրեց որ ասենիզացիայի համար նշանակված են 12 բաժիններ, կամ խմբեր, որոնք պէտք է գործեն ամբողջ Կովկասում, սկսած Վլադիկավկասից մինչև Ղարսի և Էրզրումի սանջակները և որ այդ 12 խմբերից 5 պէտք է գործեն Թիֆլիսում։

Այն 34,000 րուբլ ծախս, որ քաղաքագլուխը առաջարկեց քաղաքային Դումային ընդունել, վաղ թէ ուշ քաղաքը պէտք է իր միջոցներից անէր, որովհետև այդ գումարով պէտք է քաղաքի համար զանազան անհրաժեշտ շինութիւններ կառուցվեն։ Պէտք է շինվեն կամուրջներ, հասարակաց արտաքնոցներ, անմաքրութեան համար խողովակներ, պէտք է հիմնվի մի առանձին գերեզմանատուն, որտեղ պէտք է թաղվեն տիֆով մեռածները, այդ գերեզմանատան վրա պէտք է կառուցվի մի փայտեայ մատուռ բոլոր քրիստոնէական դաւանութիւնների համար, և այլն։

Քաղաքագլուխը առաջարկեց այդ 34,000 րուբլ, որ քաղաքը այժմ չունի, պարտք անել կառավարութենից, որը ոչ թէ միայն յօժար է տալ, այլ մինչև անգամ այդ պարտքի վճարելու ժամանակամիջոցը և եղանակը թողնում է որ Դուման ինքն որոշէ։

Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ հարցը այսպէս տրվեցաւ. ընդունո՞ւմ է արդեօք Դուման իր վրա առնել 34,000 րուբլ ծախս Թիֆլիսում զանազան հասարակական շինութիւններ և աշխատանքներ կատարելու համար, որոնք պէտք է նպաստեն քաղաքիս առողջացնելուն և մաքրելուն, ինչպէս ասումեն քաղաքիս ասենիզացիային, և յօժա՞ր է նա արդեօք այդ յանձն առած պարտքի վճարելը սկսել 1880 թւից, տարեկան 3000 րուբլ մուծնելով։

Դուման քաղաքագլխի առաջարկութիւնը միաձայն ընդունեց, յետոյ սկսեց ընտրել հինգ անդամներին այն մասնաժողովի համար որ պէտք է հսկէ փոխ առած գումարի ճիշդ, կանոնաւոր և նպատակայարմար ծախսելու վրա։ Անդամներ ընտրվեցան՝ պ. պ. բժիշկ Վարդանով, Զուբալով, Յովհաննիսեանց, Եւանգուլով և Ղանշիեվ։

Երկու ամիս շարունակ անդամներից իւրաքանչիւրը օրական հինգ րուբլ կը ստանայ, որպէս կառքի ծախս։

Շատ ուրախ ենք որ մեր միտքը ընդունվեցաւ։ Մենք առաջինն էինք որ թէ Դումայի մէջ և թէ լրագրութեան մէջ առաջարկեցինք քաղաքին փոխ առնել տէրութենից մի յայտնի գումար քաղաքիս ասենիզացիայի աշխատանքների համար։

Վ. Տ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՂԱՐՍԻ ՍԱՆՋԱԿԻ ՀԱՅԵՐԸ

—

«Обзоръ» լրագրի թղթակիցը գրում է Ղարսից հետևեալը։ «Մէկ յարմար դէպք պատահեցաւ ինձ մօտ գալ Ղարսի շրջակաները, որի բնակիչները մեծ մասամբ հայեր են։ Հետաքրքրվելով նրանց դրութեամբ որ այնպէս սխալ կերպով նկարագրել են մեր պուբլիցիստները, ես մեծ զանազանութիւն գտայ նրանց ունեցած հայեացքների և նրանց

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՄԵՆ ՏԵՂԻՑ

—

Կա՞յ արդեօք մէկ մարդ աշխարհիս վրա, որին կինը կամ խաբած, կամ ծաղրած, կամ պատժած չը լինի։ Ես չեմ կարծում, որ գտնվի այդպիսի մէկը՝ լինի նա գիտնական, հասարակ մահկանացու, բարձրաստիճան, փիլիսօփայ....

Լրագիրները մէկ թատրօնական նորութիւն են պատմում. փարիզի բնակիչների սիրելի վիպասան Ալֆօնս Դօդէ մէկ կատակերգութիւն է գրել, որտեղ ներկայացրել է Ալէքսանդր մակեդօնացուն և նրա ուսուցիչ Արիստոտէլ փիլիսոփային սիրահարված Բրիզէիդա գերուհու վրա։ Այս կատակերգութիւնը ունի ընդամենը մէկ գործողութիւն և սրա մէջ նշանաւորը այն է, որ Արիստոտէլ փիլիսօփան իր սիրելի գեղեցիկ գերուհու, Բրիզէիդայի հրամանով լծվում է կառքի մէջ, որտեղ նստում է գերուհին և նրան այդ կառքով ման է ածում։ Կատակերգութեան անունն է Le Char. Ալֆօնս Դօդէի այդ գրուածքի բովանդակութիւնը շատ խօսակցութիւնների առարկայ դարձաւ. փարիզեցիք զարմանում էին, որ իրանց սիրելի վիպասանը ծաղրել է Արիստոտէլին, որին նրանք սովորել են պատուել։

Գիտնականները սկսեցին այդ հարցը հետազօտել և գտան, որ Ալֆօնս Դօդէն իր գրուածքի նիւթը վեր է առել մէկ միջնադարեան լեգենդայից, որ հետևեալն է պատմում։

Փիլիպպոս մակեդօնացի թագաւորի որդի, Ալեքսանդր մակեդօնացին սիրահարվում է Ֆելլիդա օրիորդի վրա, որ իր մօր պալատական կանանցից մէկն էր։ Արիստոտէլը գտնում է, որ այդ սէրը արգելում է իր աշակերտին օրինաւոր պարապել գիտութիւններով և գանգատվում է Ֆելլիդայից Փիլիպպոս թագաւորին։ Թագաւորը հրամայում է բաժանել սիրահարվածներին, իսկ Ֆելլիդան իմանալով թէ ումն է պարտական իր նեղութեան համար, վճռում է վրէժխնդիր լինել Արիստոտէլից։

Կինը սկսում է զարդարվել իր ամենահարուստ հագուստներով և անդադար զբօսնում է այգիում ուղիղ Արիստոտէլի պատուհանի տակ, գցում է խեղճ փիլիսօփայի վրա հրապուրիչ հայեացքներ և այլն, մի խօսքով գործ է ածում բոլոր իր բնական առանձնաշնորհութիւնները, որ փիլիսօփային խելքից հանէ և շուտով հասնում է իր նպատակին։ Փիլիսօփան յաղթված խնդրում է Ֆելլիդայի սէրը, իսկ նա առաջարկում է փիլիսօփային իր սիրոյ փոխարէն թամբ դնել իր վրա, սանձ դնել իր բերանը, լծվել կառքի մէջ և ման ածել Ֆելլիդային։ Արիստոտէլը համաձայնում է և երբ լծված կառքի մէջ նա տանում էր Ֆելլիդային այգիով, պատահում է թագուհուն և նրա պալատական կանանցը։ Փիլիսօփան ամաչում է և ծաղրածութեան առարկայ չը դառնալու պատճառով փախչում է Հալիցիա կղզին, որտեղ մի մեծ հեղինակութիւն գրեց գեղեցիկ կանանց նենգութեան վրա։ Նրանց պատմութիւնը կայ և ֆրանսիական հին ոտանաւորի մէջ, որ Lay d'Aristote վերնագիրն է կրում։ Արևմտեան հոգևորականութիւնը 'ի նկատի ունենալով Արիստոտէլի պատուաւոր անունը, միջին դարերում դրա պատմութիւն էլ մտցրեց այն լեգենդաների մէջ, որոնք հաստատում էին կանանց վատ ազդեցութիւնը և նենգութիւնը։ Շուտով Արիստոտէլի անունն էլ մտաւ Repertoria գրքի մէջ, որից օգուտ էին քաղում միջնադարեան հոգևորականները իրանց քարոզների համար և որտեղ մտցրած էին կնոջ նենգութիւնից վնասված նշանաւոր մարդկերանց անունները։ Արիստոտէլի անունն էլ գրվեց Ադամի, Դաւիթի, Սողոմոնի, Սամսոնի Աբեսօղոմի, Հէկտորի, Հէրքուլէսի, Վիրգիլիոսի և Հիպօկրատի անունների շարքում։

***

Ս. Պետերբուրգի նահանգական դատարանի քրէական մասնում յունվարին մի գործ քննվեցաւ։ Գործի բովանդակութիւնը հետևեալն է։ 1877 թ. մայիսի 24-ին 62 տարեկան ծերունի գիւղացի Գրօմով դանակով սպանել էր իր աղջկան։ Սպանվածի մարմնի վրա 30 վէրքեր կային։ Պօլիցիականի հարցին հայրը պատասխանեց. «Ինչ կամենում էի այն էլ արի։ Կինս և աղջիկս անբարոյականներ են, կամենում էի կնոջս սպանեմ, աղջիկս նրան ծածկեց և ես աղջկանս սպանեցի»։ Գործի քննութեան ժամանակ Գրօմով ասաց. «Ճշմարիտ է, պ. պ. դատաւորներ, ես մեղաւոր եմ, ես սպանեցի իմ աղջկան, միայն այդ ժամանակ ես հարբած էի։ Իմ խելքը թեթև է, ինքս չը գիտեմ, ինչի սպանեցի աղջկաս։ Երբ ես ուժեղ էի և աշխատում էի, կինս ինձ հետ բնակվում էր, բայց երբ ծերացայ. այլ ես չէի կարող աշխատել, նա ինձանից փախաւ Պետերբուրգ։ Դեռ գիւղումն էինք, աչքիս առաջ քէֆ էր անում, բերում էր տուն իր սիրեկաններին, իսկ ես ցոյց էի տալի, իբր թէ չեմ տեսնում. Աստուած ողորմած է, մտածում էի ես։ Երբ կինս փախաւ, ես մենակ առանց նրան ձանձրացայ, գնացի Պետերբուրգ նրան որոնելու և գտայ։ Աղջիկս հասարակաց տանն էր, ես ազատեցի նրան այնտեղից, ամուսնացրի մէկ օրինաւոր սօլդատի հետ, բայց նա դարձեալ իր մօր հետ անկարգ, լիրբ կեանք էր անցկացնում։

Այն օրը երբ այս դժբաղդ անցքը պատահեց, ես գնացել էի պանդոկ թէյ խմելու. բացի թէյ ես բաւական օղի խմեցի, նստեցի մի փոքր, յետոյ մտածում եմ. կերթամ կնոջս մօտ, կը տեսնվեմ նրա հետ վերջին անգամ, ամենքս մահկանացու ենք. չէ կարելի դաշտում քամին կան-

նիւթական դրութեան և մեր լրագիրների պատմածի մէջ։ Չեմ կամենում մի որ և իցէ բան խօսել Փոքր-Ասիայի միացած տեղերում բնակվող Հայերի մասին, միայն ես կը պատմեմ Ղարսի նահանգում իմ բոլոր տեսածները։

«Մտնում ես Հայ գիւղացու բնակարանը, տեսնում ես մեծ սենեակ հիւրընդունարանի նման, որ ունի 13 արշին լայնութիւն և նոյնքան արշին երկայնութիւն։ Պատի մէջ տեղը շինած է սախական ճաշակով զարդարված մեծ վառարան, որի մէջ տեղը նստեցրած է բաւական մեծ հայելի։ Բոլոր սենեակը բռնված է թախտերով, որոնք հարուստների մօտ ծածկված են գորգերով, իսկ աղքատների թախտերը ծածկված են քէչաներով։ Շատ տներում մինչև անգամ յատակները ծածկված են քէչաներով։»

«Տունը ունի մի քանի պատուհաններ, որոնց վրա ապակիների փոխանակ կպցրած են ձէթ քսած թղթեր։ Հիւրընդունարանից դէպի աջ, գտնվում է քէչայով ծածկված մի դուռ որ տանում է միւս սենեակը։ Այս սենեակը կանանց համար է։—Նա փոքր է, բայց զարդարված է շատ գեղեցիկ կերպով սախական գործուածներով և սենեակի փայտեայ մասերը օրինակ՝ յատակը, առաստաղը և պահարանները, որոնք պատի մէջն են շինած, զարդարված են քանդակագործ պատկերներով։ Երեխաները օրվայ մեծ մասը գորգերով փռուած թախտերի վրա վազվզելով են անցկացնում։»

«Նրանք շատ մաքուր են հագնված, լուացված և միշտ կօշիկներ ունեն հագած։ Ես չը կարողացայ տեսնել մի բոբիկ երեխայ, միայն բոլորը Էրզրումում շինած այծի տրեխներ են հագնում։

«Դէպի ձախ կրկին գտնվում է մէկ դուռ, որ տանում է դէպի գոմը, դարմանոցը և հացի ամբարները։ Գոմը այնպէս մաքուր են պահում նրանք, որ ես խորհուրդ կը տայի մեր տանտիկիններին նրանցից օրինակ վերցնել։ Բոլոր անասունները կապած են պահում և կերակրում են օրը երկու անգամ, բայց առատօրէն, որի պատճառով այստեղի անասունները շատ չաղ են։ Ես մէկ տուն չը կարողացայ տեսնել որ գոնէ երկու եզ, մի ձի և մի զոյգ կով չունենար. նրանցից մեծ մասը տասն հատից աւելի ունեն։ Հայը շնորհիւ իրանց ունեցած սև հողի, այնքան շատ է լինում, որ այն տանտէրը որ միւս տարվան համար պաշար չունէ, համարվում է հասարակութեան անպիտան անդամ։

«Հետաքրքիր կը լինէր այստեղ բերել Թըւանշաններ, որ հաւաքել է Ղարսի նահանգապետ գեներալ Պօպկօ, թէ Ղարսի վիլայէթի բնակիչները որքան պաշարեղէն և սայլեր են տուել պատերազմի ժամանակ Թիւրքաց զօրքերին։ Այս թւանշանները ակնյայտնի կը ցոյց տային, որ մեր հարուստ նահանգներից ոչ մէկը չէր կարող Ղարսի շրջակայ բնակիչների տուած օգնութեան հարիւրերորդ մասը տալ։

«Առանձին ուշադրութեան արժանի է ամեն մի տանտիրոջ կերակուրի ամանները, դըրանք խիստ շատ են և պղնձից շինված. պահպանվում են շատ մաքուր և կան այնպիսի ընտանիքներ ուր սայլերով կարելի է այդ ամանները դուրս բերել։

«Հայերի ընտանեկան կեանքը այնպէս չէ ինչպէս Թիւրքերինը, նրանց կանայքը աւելի հաւասար իրաւունքներ են վայելում, և հիւրերին ծառայելուց չեն փախչում։ Նրանք այնպէս սաստիկ չեն փաթթվում իրանց չադրների մէջ ինչպէս Թիւրք կանայքը և մինչև անգամ խօսում են օտար այցելուների հետ։ Նրանք շատ մաքուր են հագնվում և նրանց շորերը մեծ մասամբ Թիւրքերի շինած կարմիր չթից է։

«Գիւղերում դատում են և պատիժ են տալի մի քանի ընտրած մարդիկ, Մէջլիս, որին պատկանում է վճռելու ձայնը։ Գիւղացիները հաւաքվում են և ընտրում են նրանց մի տարով։ Մի քանի հարեւան գիւղեր ունեն մի ուսումնարան, որտեղ դաս է տալիս Հայ քահանան։ Ուսումնարաններում դասատուութիւնը լինում է հայերէն լեզուով։ Որքան անգամ ես հարցնում էի նրանց թիւրքաց կառավարութեան հարստահարութեան մասին, ոչ մի անգամ նրանք ինձ պատասխան չէին տալի և միշտ աշխատում էին չը խօսել այդ խնդրի վերաբերութեամբ։ Այդ հարցմունքներին միայն Ղարսի հայերն էին պատասխանում, ասելով, որ քուրդերը յաճախ անհանգստացնում էին նրանց, բայց երբ որ նրանք հեռագիր ուղարկեցին Էրզրում մի վալիին վճարելով պատասխանի փողը, նրանք իսկոյն բաւականութիւն ստացան հեռագրով։»

«Ղարսի մի հայ վաճառական պատմեց ինձ հետևեալ խրողութիւնը։ «Ղարս պաշարելու ժամանակը, նա խաղում էր բիլեարդի վրա մի Թիւրք կապիտանի հետ։ Ամեն մի տանելը մի ոսկի արժէր, հայն տարաւ տասը խաղ, որի համար 10 ոսկի ստացաւ։ Տասն և մէկերորդ խաղի ժամանակ, բարկացած կապիտանը անուանեց հային խաբեբայ, սա էլ չը համբերելով փայտով խփեց կապիտանի գլխին։ Կապիտանը կատաղած, իր ընկերների օգնութեամբ կապեց հային, խլեց բոլոր տարած ոսկիները և յետոյ դուրս գցեց։ Հայն գանգատվեց քաղաքի կոմենդանտ Ֆազլի-փաշային, որը կանչեց իր մօտ կապիտանին և վկաներին, և իմանալով հայի ճշմարտութիւնը, հրամայեց կապիտանին իսկոյն վերադարձնել ոսկիները և 7 օր առանց սրի ման գալ, որը նրանց մէջ ամենամեծ պատիժ է համարվում։»

«Ղարս քաղաքի հայ բնակիչների մասին շատ բան չունեմ ասելու, որովհետև նրանցից շատ քչերը մնացին քաղաքում։ Հարուստները դեռ մինչև Ղարս վերցնելը Էրզրում գաղթեցին, թողնելով բոլոր իրանց կարողութիւնը, բացի շարժական կայքից։ Մնացած փոքր կարողութիւն ունեցողները, չը գիտեմ ինչ պատճառով, թաղել են հողում բոլոր իրանց գին ունեցող բաները և աղքատներ են ձևանում և մի տեսակ անզգայութիւն են ցոյց տալի դէպի իրանց շրջապատող շարժողութիւնը։ Ես շատ անգամ նրանց հարցեր էի առաջարկում, թէ ինչ կարծիք ունեն նրանք Թիֆլիսի հայ լրագրութեան վրա, արդեօք ստացվում է այդ լրագիրներից մէկը Ղարսում, և ինչպէս են նրանք նայում իրանց հայրենակից Թիֆլիսի հայերի վրա։ Միշտ և ամեն տեղ ստանում էի մի և նոյն կարծիքական և անխօս պատասխանը. նրանք ծռում էին երեսները և շուռ էին գալի միւս կողմը»։

«Հայերէն չը գիտենալով և կարճ ժամանակ մնալով հայերի մէջ, որոնց կեանքի մէջ շատ հետաքրքրական և ուսումնասիրելու բաներ կան, բաւականանում եմ նրանց կեանքի այս թեթև նկարագրութեամբ։ Այնու ամենայնիւ այն ուրախալի տպաւորութիւնը որ ես դուրս բերեցի նրանց միջից, ստիպում է ինձ յանդիմանել մեր գրական ասպարիզում գործողներին և ասել նրանց, որ մի որ և իցէ ժողովրդի խնամակալի դեր վերցնել, և որպէս պուբլիցիստ դատել և քննութեան տակ ձգել մի որ և իցէ ազգութիւն, անամօթաբար չափելով իր մաշտաբով նրանց ցանկութիւնները և ձգտումները, յանցանքից էլ աւելի է։ Մանաւանդ զզուելի են այս անկոչ բարեբարների քարոզները, երբ որ մեծ մասամբ նրանք անծանօթ են իրանց խնամակալութեան տակ գտնվող ժողովրդի կեանքի հետ և բոլորովին վեր ի վերոյ դատելով նրան, ընկնում են մեծ և աններելի սխալների մէջ։ Փոխանակ ճիշդ կերպով նկարագրելու նրանց դրութիւնը, օգուտ տալու փոխանակ՝ վնասում են նրանց։ Մեր տեղական մամուլը ամբողջ տարվայ ընթացքում ընթերցողների աչանքը տարաւ Փոքր-Ասիայի հայերի մասին գրելով թէ նրանք քաղցած են, ճանճերի պէս մեռնում են աղքատութենից, թիւրքաց կառավարութիւնը նրանց կողոպտում և արտաքսում է, ոչ տուն ունեն և ոչ շոր. նրանք հազարներով գաղթում են իրանց չնչին կարողութեամբ մեր երկիրը և այլն, նրանց հարկաւոր է ազատել և հիւրասիրել մեզ մօտ, հարկաւոր է նրանց կերակրել և հագցնել!!!

«Ներեցէք, նրանք բոլորովին այդ չեն խնդրում։»

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Պ. Մ. Միանսարեանց Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ խնդրում է մեզ տպել մեր լրագրի մէջ հետևեալ ծանօթութիւնը. «խնդրեմ տպագրված յայտարարութեանս սկզբում, ուր որ գրած է թէ իմ հրատարակված գրքերը ծախվում են թիֆլիսում իմ սեփական տան մէջ, վանքի Մայր եկեղեցու մօտ, կայարան № 6, աւելացրէք որ կարելի է դիմել յիշեալ տան կայարան № 6, պ. Ալեքսիս Աբրահամեան Քարտաշեանցին, Алексѣю Абрамовичу Карташеву, յիշեալ իմ հրատարակութիւնները ստանալու համար.»

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ մեզ գրում են որ այնտեղի երիտասարդները կամենում էին մի թատրօնական ներկայացում տալ առաջիկայ բարեկենդան շաբաթում, բայց թատրօնասէրների աննշան թիւը արգելք եղաւ այս գործին։

—

Մեզ գրում են որ յունվարի 31-ին առաւօտեան ժամը 6-ին ՇԱՄԱԽՈՒՄ զգալի եղաւ երկրաշարժութեան մի հարուած, բայց առանց որ և է վնաս տալու քաղաքին։

—

Փետրվարի 16-ին ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային փօստով մենք ստացանք մի նամակ այնպիսի հայհոյանքներով լի խմբագրի դէմ, որ անկարելի է կրկնել տպագրական խօսքով։ Էլ սուրբ բան չը մնաց որ չը հայհոյէր նամակ գրողը։ Ամենաթոյլ հայհոյեանքն այն է որ նամակը ամենակեղտոտ կերպով ծաղրում է Գրիգոր Արծրունու մարմնի պակասութիւնը։ Նամակը գրված է շատ գեղեցիկ ձեռքով. և ամեն մի տառ կարծես նկարված է, որպէս զի երբէ չը ճանաչվի գրողի ձեռքը... Նամակի միտքն այն է որ Գրիգոր Արծրունին իր ազգի դաւաճան է և գրողը յայտնում է նրան որ արդէն շատ ձեռքեր պատրաստ են նորան սպանելու համար։

—

Ամեն տեղից գանգատվում են, որ գիշերները շատ փողոցներում ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ լապտերներ չեն վառում, օրինակ փոքր-Բեթղեհէմ անուանված փողոցում յունվարի 22-ից սկսած մինչև այսօր ոչ մի լապտեր չեն վառում, այնպէս որ ամբողջ թաղը բոլորովին մութն է լինում գիշերները։ Նոյն փողոցում գիշերով գողերը կողոպտել են մի հայ քահանայ։

—

Լսում ենք, որ ԹԻՖԼԻՍԻՆ յայտնի աւազակ Տատօ Ծուլուկիձէն արդէն բռնվել է Քութայիսի նահանգում և պէտք է բերեն շուտով Թիֆլիս։

—

Դարձեալ մի զոհ մեր զօրքի մէջ, որ տարաւ տիֆ անուանված անողորմ ցաւը։ Թիֆլիսում

գնեցնել, կամք կը տամ, մտածում էի ես, թող իր բնաւորութեան բաւականութիւն տայ։ Գալիս եմ տուն աղջկաս մօտ, հարցնում եմ. «ուր է մայրդ», իսկ նա սկսում է յիշոցներ տալ։

- Այդ րօպէին դանակ ընկաւ ձեռքս, սպանեցի նրան, բայց ուզում էք հաւատացէք, չէք ուզում մի հաւատաք, ես ինքս էլ չը գիտեմ, թէ ինչի սպանեցի խեղճին։ Եթէ ես կամենայի նրան սպանել, առաւօտը կը սպանէի, երբ նրա հետ մենակ էի, բայց այն ժամանակ ես հարբած չէի... Շատ մարդ է փչացել գինուց թող ես էլ նրանց թւում լինեմ.»

Դատաւորները ուշադրութեամբ լսում էին կիսով չափ խուլ ծերունու խօսքերը։

Երդվեալ դատաւորների թվումն էր նոյնպէս բժշկութեան պրօֆեսոր Սօկօլօվ, որի հարցերից, հասկացվեց, որ մեղադրվածը վաղուց գլխացաւ ունէր, որ շատ անգամ նա մի առարկան երկուսի տեղ էր ընդունում, որ նրա աչքերին շատ անգամ տեսիլներ էին երևում. Գրոմօվը այս հիւանդութենից պառաւական դեղերով էր բժշկվում. Բացի սորանից գործի մէջ տեղեկութիւն կար, որ Գրոմօվ մի ուրիշ անգամ էլ դատվում էր տանուտէրին վիրաւորելու համար։

Այս վերջին գործի մասին յանցաւորը մեկնեց, որ իրանից տանուտէրը հարկ էր պահանջում, բայց որովհետև ինքը այն ժամանակ փող չունէր, խնդրեց սպասել մինչև դամբուղներ պատրաստէ և ծախէ. Տանուտէրը հրամայեց բօղգի բերել։ Երբ Գրոմօվ տեսաւ բօղգին, արիւնը ընկաւ գլուխը և համրիչը խփեց տանուտիրոջ գլխին։ Այս մեկնութիւններից յետոյ, գրում է «Сѣверн. Вѣстн.» լրագիրը, նահանգական դատարանը հարց բարձրացրեց Գրոմօվի խելագարութեան մասին և գործը յետաձգվեցաւ։

Կնոջից այս բաները պատահեցին խեղճ ծեր Գրոմօվին...

*
* *

Դեռ այս ոչինչ, ընթերցող, աւելի հետաքրքիրը կը պատմեմ. Օրերումս վախճանվեցաւ Փարիզում ցիրկի ատլետը։ Այդ մարդը ահագին էր, առողջ կազմուածք ունէր և մի քանի պուդ փետուրի պէս էր բարձրացնում։ Շատ քիչ մարդ կը գտնվէր, որ փորձ փորձէր մենամարտել այդ հսկայի հետ, մեր օրերի այդ Հերքուլէսի հետ։ Հսկան մեռաւ, ինչից՝ դարդից, սրտի դարդից։ Նա գեղեցիկ կին ունէր, կնոջը սիրում էր, իսկ կինը ուրիշների հետ էր անցկացնում իր ժամանակը։ Այնքան բաւական չէր, կինը, այդ թոյլ էակը, ծեծում էր իր հսկայ ամուսնուն, իսկ սա ի նկատի ունենալով կնոջ թուլութիւնը և իր ոյժը, ձեռք չէր տալի Եւայի ցեղակցին։

Դարդից և կնոջ ծեծելուց մեռաւ այն ատլետը, որ ամբողջ Փարիզին զարմացրել էր իր յաղթանդամ տեսքով և անչափ ուժով։

Երբեմն ակամայ մտածում ես, ինչ տեսակ էակներ են կանայք։ Ի՞նչ սատանայի համար են նրանք ապրում։ Միթէ միայն նրա համար, որ մարդիկ գայթակղեցնեն, նրանց տարաբաղդութեան պատճառ լինեն։

*
* *

Փետրվարի 10-ին Մօսկվայի նահանգական դատարանում մի գործ քննվեցաւ, որտեղ կինը բերև վատ և արբեցող մայր պատճառ եղաւ իր որդու մայրասպան լինելուն։ Մօսկվայի թաղերից մէկում ապրում էր մի հասարակ կին Բուրենինա ազգանունով իր 17 տարեկան որդու հետ, որ սովորում էր Մօսկվայի ուսումնարաններից մէկում։ Կինը վաշխառու էր։ Նա ահագին տոկոսներով, գրաւականով փող էր տալի շահով և այդպիսով վաստակել էր բաւական նշանաւոր գումար։ Տ. Բուրենինա շատ վատ էր վարվում իր որդու հետ։

Այս վերջինը բարեկամանում է իր ընկերներից մէկի հետ, սկսում է պանդոկներ յաճախել և հարբել։ Ուսումնարանի վարչութիւնը յայտնում է մօրը, որ նրա որդին իրան անվայել է պահում և մօր վարմունքը որդու հետ աւելի վատանում է։ Վերջապէս նա մտադրվում է սպանել իր մօրը և այդ դիտաւորութիւնը յայտնում է իր ընկերոջը, որ խոստանում է օգնել և ծածկել 17 տարեկան Բուրենինի յանցանքը։ Բուրենին գնում է թոյն, բայց նկատելով, որ մայրը մի քանի ժամանակից իր հետ լաւ է, թոյնը թափում է։ Անցնում են օրեր։ Մօր վարմունքը կըրկին փոխվում է դէպի վատ և երիտասարդ Բուրենին մի առաւօտ, թէյ խմելու ժամանակ րեվօլվեր է արձակում իր մօր վրա, գնտակը կըպչում է մօր վզակոթին։ Բուրենին վեր է գցում րեվօլվերը, իսկ մայրը բարձրացնում է և արձակելով որդու վրա՝ գնտակը խփում է նրա փորի մօտ։ Այդպէս մի քանի րօպէ մայր և որդի շարունակում են իրանց սարսափելի մենամարտութիւնը, վերջապէս Բուրենին արդուկ խփում է մօր գլխին։

Այդ հարվածից մայրը ընկնում է, իսկ որդին բերում է միւս սենեակից երկաթ և դրանով սկսում է մօր գլուխը ջարդել, մինչև երկաթը մնում է սպանվածի գլխում. Իր սարսափելի յանցանքը կատարելուց յետոյ Բուրենին գտնում է իր ընկերոջը և նրա հետ Մօսկվայից փախչում է Ս. Պետերբուրգ, որտեղ պօլիցիան երկուսին էլ կալանաւորում է անցագրեր չունենալու պատճառով։ Չեմ պատմում, ինչպէս է իմանում պօլիցիան դրանց յանցանքը. Գործը յայտնվելուց յետոյ երիտասարդները խոստովանվում են։ Մօսկվայի նահանգական դատարանը վճռում է մայրասպանութեան համար մեղադրված Բուրենինին աքսորել 20 տարով հանքերում աշխատելու, զրկելով նրան բոլոր յատկացրած իրաւունքներից, իսկ դրա ընկեր Վարաբեօվին զրկել բոլոր իրաւունքներից և աքսորել ոչ շատ հեռու նահանգները բնակութեան համար։ Վարաբեօվը 15 տարեկան է։

այս օրերս լուր ստացվեցաւ ՀԱՍԱՆ-ՂԱԼԱՅԻՑ որ գործող բանակի արտիլէրիայի գլխաւորը գեներալ Գուբսկիյ վախճանվեցաւ տիֆից։

—

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, ինչպէս լսում ենք, սաստիկ տարածված է այս բօլէխս ծաղիկ ասված հիւանդութիւնը։

—

ՂՈՒԲԱՅԻՑ մեզ հաղորդում են մթերքների հետևեալ գները։ Ցորենի պուդը արժէ 35—40 կ., գարու պուդը 20—25 կ., իւղի ֆունտը 20 կ., մսի ֆունտը 5 կ., պանրի ֆունտը 10—15 կ., ածուխի պուդը 40—45 կ. փայտի սայլը 1 րուբլ։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են, որ փետրվարի 2-ին քաղաքական ուսումնարանի ուսուցիչները պ. Հախումեանի տանը տուին մի ներկայացումն 3 վօդէվիլներից բաղկացած։ Թէպէտ հասարակութիւնը գոհ մնաց, գրում է նամակագիրը, բայց մեր կարծիքով խաղացողներից ոչ մէկը չէր հասկացել իր դերը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Մալտա կղզու վրա եղած պատրաստութիւնների մասին Վալէտից գրում են վիէննայի «Politische Correspondenz» լրագրին յունվարի 27-ին (փետրվարի 8-ին), որ Անգլիացոց զինուորական պատրաստութիւնները Մալտա կղզու վրա օրից օր առաջ են գնում, այնպէս որ այժմ, ինչպէս երևում է, Մալտան էլ նշանաւոր դեր կը խաղայ այս պատերազմում. Անգլիական զօրքերի թիւը Մալտա կղզու վրա անդադար մեծանում է։ Մեր կղզին լքցված է զինուորներով որոնք ծիրանագոյն և կամ չօտլանդական չորեր հագած զբօսնում են փայտերը ձեռքին և դրանք աւելի նմանվում են ջամբազների խմբին. Մալտա կղզու վրա ամեն օր ուսուցանում են հրացանաձգութիւն, այնպէս որ բոլոր տների պատուհանները շարժվում են և վալէտան ծածկված է խաւարով և ծխով։ Բացի սրանից շինվում են տախտակեայ տներ նոր եկող զօրքերի համար։ Յունվարի 24-ին (փետրվարի 5-ին) կէսօրին եկան երկու անգլիական շոգենաներ և բերեցին ոչ թէ միայն զօրքեր, այլ և ամեն տեսակ զէնքեր և պատերազմի վերաբերեալ բաներ.

—Աթէնքից հեռագրում են բերլինի «Nordd. Allg. Zeit.» լրագրին փետրվարի 1-ին (13-ին) որ յունաց զօրքերի թէսալիայից հեռանալուց յետոյ, Թիւրքերը խիստ բարբարոսութիւններ արեցին։ Կարդիցի մօտ գտնվող Մագօնլա գիւղի մօտ, նրանք նշանաւոր բնակիչների ամբողջ ընտանիքներ կոտորեցին, Գամիկլի գիւղի մօտ ջաղաց այրեցին, իսկ ջաղացպաններից մէկի գլուխը կտրեցին, միսին սպանեցին սարսափելի բռնաբարութիւններին ենթարկելով նրան, իսկ երրորդի վրա կերօսին ածեցին և այրեցին։ Դարկանի գիւղում մէկ քահանայ սպանեցին, իսկ Մազարանգ գիւղում երեք մարդ եռ. եկած իւղում այրեցին։ Եւ Բէտրիմէուհն էլ, Կրիտա կղզու վրա, Թիւրքերը բոլոր քրիստոնեայ անպաշտպան ազգաբնակութիւնը կոտորեցին։ Հասարակական կարծիքը պահանջում է յունաց կառավարութենից, որ նա պաշտպանէ քրիստոնեաներին մինչև որ եւրոպական պետութիւնները չեն խառնվի այս գործում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 փետրվարի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ $95^3/_4$ րուբլ, երկրորդ $95^1/_2$ ր., երրորդ $95^1/_4$ ր., չորրորդ $94^3/_4$ րուբլ։ Ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 234 ր., երկրորդ 233 ր. 50 կոպ., արևելեան փոխառութեան $92^7/_8$ ր., պօլուիմպէրիալի գինը 7 ր. 64 կոպ։ Տրամադրութիւնը թոյլ է։

ԳԱԼԱՑ, 13/25 փետրվարի։ Ռուսաց իշխանութիւնը բանակցութիւններ է սկսել Դունայի յանձնաժողովի հետ Սուլինի բերանը արգելքներից մաքրելու մասին։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 13/25 փետրվարի։ Թիւրքաց երկրորդ հաւատարմատար Վահադուլ—բէյ ուղևորվեց դէպի Սան-Ստէֆանօ։ Ամեն բօպէ սպասում են հաշտութեան հիմնական պայմանների ստորագրելուն։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ, 14/26 փետրվարի։ Բրատիանօ մինիստրը ռումինական սենատի մէջ մի առ մի բացատրելով տէրութեան քաղաքականութիւնը, յայտնում է այն յոյսը, որ Բեսարաբիան կորած չի լինի։ Ռումինական զօրքը կրկին յետ կանչնի Դունայ գետով։ Ռումինիան Թիւրքիայի հետ անմիջապէս հաշտութիւնը կը կապի։

ԼՕՆԴՕՆ, 15/27 փետրվարի։ Տէրութիւնը պատուիրեց 50,000 պարկ աւազի համար, և այդ պարկերը պատրաստ պէտք է լինեն երեք օրվայ միջոցում։ «Times» լրագրին հեռագրում են Ս. Պետերբուրգից փետրվարի 14/26-ից որ Թիւրքիան կը պահպանէ իր նաւատորմը, իսկ Դարդանէլեան նեղուցի խնդիրը կը ներկայացվի կօնֆերէնցիայի վճռին։ Եթէ Անգլիան առաջարկէ Statu-quo պահպանել, Ռուսաստանը սորան ընդդիմութիւն չի ցոյց տայ։

ԼՕՆԴՕՆ, 16/28 փետրվարի։ «Standart» հերքում է այն լուրը, իբր թէ լօրդ Դէրբի հրաժարական է տուել իր պաշտօնից, որովհետև լօրդ Նէպիր նշանակվում է հրամանատար այն զօրքի որ ուղարկվելու է արշաւանք։ Լրագիրը կարծում է որ Անգլիան ստիպված է այդ անհրաժեշտ միջոցին դիմել, որովհետև չէ կարող համաձայնվել Ռուսաստանի պահանջած պայմանների հետ։ Անգլիան ստիպված կը լինի իր սուրը հանել եթէ Ռուսաստանը ոչինչ զիջումն չի անի։ Անգլիական թէկնապահ զօրագնդերը պատերազմական դիրք են ընդունած, արսէնալները կրկնապատկեցին իրանց գործունէութիւնը, գործարաններում պատրաստվում են նիւթեր ժամանակաւոր երկաթուղիների համար, վերջապէս զինուորական վարչութիւնը արգելել է գործող զօրքի զինուորներին անցնել պահեստի զօրքի մէջ։

ՎԻԷՆՆԱ, 16/28 փետրվարի։ «Presse» լրագիրը շարունակում է պնդել թէ աւստրիական զօրքերը պէտք է անպատճառ պաշարեն Բօսնիա և Հերցեգօվինա նահանգները։ Երևում է որ ինքն Աւստրօ-Ունգարական տէրութիւնը կուզենար այդ քայլն անել, բայց կարծում է որ այդ հնարաւոր կը լինի միայն Ռուսաստանի կողմից համաձայնութիւն ստանալուց յետոյ։ Աւստրիայի դիպլօմատները կարծում են որ Ռուսաստանը պէտք է չափաւորէ իր պահանջները Բօլգարիայի մասին, հակառակ դէպքում, նոցա կարծիքով Աւստրիան էլ չէր բաւականանայ իր զօրքերը Բօսնիա և Հերցեգօվինա ուղարկելով։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 14/26 փետրվարի։ «Голосъ» լրագրին հեռագրում են։ Այն օրից երբ ռուսները մտան Սան-Ստէֆանօ, Թիւրքաց մայրաքաղաքը մեր ձեռքումն է։ Ռուսները կանգնած են Կ. Պօլսից մէկ ժամ հեռաւորութեամբ։ Այստեղ սաստիկ վրդոված են Անգլիայի դէմ։ Այդ զգացմունքը բաժանում են և մեր զօրքերը։ Թէ Բէրայում և թէ Ստամբօլի մէջ կատարեալ հանգստութիւն է տիրապետում։ Վաճառականները մեծ բազմութեամբ գալիս են Սան-Ստէֆանօ շահվելու յոյսերով։ Մեծ Իշխան Գլխաւոր Հրամանատարը, Իգնատիէվ և Թիւրքաց հաւատարմատարները գտնվում են Սան-Ստէֆանօյի մէջ։ Եղանակը շատ լաւ է։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, փետրվարի 18-ին։ Պետական բանկի 5% տոմսակ առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 75 կոպ., երկրորդ 95 ր. 50 կ., երրորդ 95 ր. 25 կ., չորրորդ $94^7/_8$ ր.։ Ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 231 ր. 25 կ., երկրորդ 231 ր. 25 կ., արևելեան $92^5/_8$ ր., պօլուիմպէրեալի գինը 7 րուբլ 71 կոպէկ է։ Ռուսաց 1 րուբլ արժէ Լօնդօնի վրա $25^5/_{10}$ պէնս, ռուսաց 100 րուբլ Համբուրգի վրա արժէ 217 մարկ, Փարիզի վրա 267 ֆրանկ 25 սանտիմ։

ԼՕՆԴՕՆ, 15/27 փետրվարի։ Անգլիական «Pall Mall» լրագիրը իրաւունք է ստացել յայտնել պաշտօնապէս որ եթէ պատերազմ յայտնվի, վճռած է որ լօրդ Նէպիր կը նշանակվի գլխաւոր հրամանատար գործող զօրքի, իսկ Հօրիսիս Ուէլեմս նորա շտաբի գլխաւոր։

ԵԱՍՍԻ, 15/27 փետրվարի։ «Голосъ» լրագրին հեռագրում են։ Տիֆով հիւանդ զինուորների Եասսայի վրայով տեղափոխելու պատճառով տիֆը սաստկացաւ։ Յունվար և փետրվար ամիսներին տեղափոխվող հիւանդ զինուորականների ընդհանուր թւից հարիւրին տասն և ինն վարակված են տիֆով, այն ինչ սորանից առաջ 100 հիւանդից 5 միայն տիֆով էր հիւանդացած։ Ֆրանտէշտի-Եասի երկաթուղու բոլոր ծառայողները հիւանդ են տիֆով։ Զիմնիցայից մինչև Ֆրանտէշտա ամբողջ ճանապարհի վրա փտում են մեծ քանակութեամբ անմաքրութիւններ և չը թաղված դիակներ։ Նորերումս այս կողմեր Սևաստօպոլից անցած առողջական (սանիտարական) 30 մարդուց բաղկացած խումբը, ծովի մի կաթիլ ջուր է համեմատելով այն մաքրողական միջոցների հետ, որոնք պահանջվում են ներկայ հանգամանքներում։ Հարկաւոր են ամբողջ զօրագնդեր երկիրը մաքրելու համար։ Անհրաժեշտ է որ Բօլգարիայից և Ռումինիայից վերադարձող զօրքերը, հիւանդները և վիրաւորվածները ուղարկվեն ոչ թէ Զիմնիցայի, Ֆրանտէշտայի և Եասսայի վրայով, ինչպէս մինչև այժմ էին ուղարկվում, այլ Սև ծովով։ Բժիշկ Պիրագօվ այդ մօքի է։ Բարձրագոյն հաստատված առողջական յանձնաժողովը թէև այստեղ է, բայց մինչև այժմ ոչինչ գործունէութիւն չէ ցոյց տուել։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 փետրվարի։ «Правит. Вѣстн.» լրագիրը տպել է Բարձրագոյն հրաման, որով թոյլատրվում է ֆինանսների մինիստրին, պետական գանձարանի միջոցներին նպաստելու համար, ժամանակ առ ժամանակ հրատարակել Պետական գանձարանի օբլիգացիաներ (պարտականութիւններ), որոնց հրատարակման ժամանակամիջոցը լինելու է երկու ամսից ոչ պակաս և մի տարուց ոչ աւելի։ Իսկական արժողութիւնը իւրաքանչիւր պարտականութեան լինելու է 1000 րուբլուց ոչ պակաս։ Պարտականութիւնների տարեկան հրատարակութիւնը չը պէտք է գերազանցի այն գումարից որ ֆինանսների մինիստրի առաջարկութեամբ թոյլատրած կը լինի Բարձրագոյն հրամանով։

—

* * *

Որովհետև այս անգամ դատաստանական գործեր եմ պատմում, կը յիշեմ նոյնպէս և մէկը, որը թէպէտ բաւական հին է, բայց այնու ամենայնիւ հետաքրքիր։

Ցայտնի է, որ Պլեւնայի անկումն մեծ ուրախութիւն պատճառեց Ռուսաստանի հպատակներին։ Այդ միջոցին, հաղորդում է «Петерб. Лист.» լրագիրը, Ս. Պետերբուրգի 5-դ բաժանման հաշտարար դատաւորի մօտ քննվեց հետևեալ գործը։

Ս. Պետերբուրգի պօլիցիայի օրագրով մեղադրվում էր մի ռամիկ հասարակական հանգստութիւնը խանգարելու և ճանապարհի վրա անկարգութիւն անելու համար։ Մեղադրողներից ոչ ոք չը ներկայացաւ. վկաներին միւս սէնեակը հեռացնելուց յետոյ դատաւորը դիմում է յանցաւորին։

Դատաւոր. Զգո՞ւմ էք դուք ձեզ մեղաւոր։

Ռամիկ. Այո, պ. դատաւոր, ես անկարգութիւն արեցի, բղաւեցի, բայց ես հարբած էի։

Դատաւոր. Իսկ դուք գիտէք, որ փողոցում հարբած շրջելու համար հարկաւոր է ձեզ պատժել. Այդ հանգամանքը ծանրացնում է ձեր յանցանքը։

Ռամիկ. Այդ իրաւ է, պ. դատաւոր բայց ես հարբեցի ուրախութենից... որովհետև Պլէվնան առան։

Դատաւոր. Միթէ այդ նոյն օրը պատահեց։

Ռամիկ. Այո նոյն օրը։ Ես շատ ուրախացայ, որ տաճիկներին ջարդեցին և ուրախութենից հարբեցի։

Դատաւորը նայեց օրագրի թւին և տեսաւ, որ իրաւի օրագիրը կազմած է Պլեւնայի անկման օրը։ Նա կարդաց հետևեալ վճիռը։ «Մեղադրվածը խոստովանվեցաւ, որ նրա բղաւելու և անկարգութիւններ անելու պատճառը հարբած լինելն էր։ Իսկ հարբեցաւ ուրախութենից Պլեւնայի առնելու պատճառով։ Ի նկատի ունենալով, որ իրաւի այն օրը հանդիսաւոր օր էր ոչ թէ միայն մայրաքաղաքի, այլ և բոլոր Ռուսաստանի և ռուս ազգի համար, բացի այդ ես ինքս համոզված լինելով, որ այն օրը և գիշերը բոլոր մայրաքաղաքը ուրախութենից զանազան աղաղակներ էր արձակում և վերջապէս, որ ռամիկի ուրախութիւնը արտայայտվում է աւելորդ խմիչքներ գործածելով, վճռեցի մեղադրվածին համարել դատաստանից արդարացած և ազատ»,

Ներկայ եղող հասարակութիւնը շատ բաւական մնաց այդ վճռից։

* * *

Այսպիսի անցքեր շատ են պատահում, պատահում է շատ անգամ, որ չնչին պատճառների համար մարդիկ զրկվում են մինիստրի պօրտֆելից։ Ֆրանսիայի վերջին մինիստրութեան կրիզիսի ժամանակ միտք է ծագում, որ մարշալ Մակմահօն կը համաձայնվի, եթէ Պուիէ-Կերտիէ կը համաձայնվի ընդունել ֆինանսների մինիստրի պաշտօնը։ Մարշալը պալատում ներկայ եղող մինիստրներին յայտնում է, որ լուսադէմին կը սպասէ պատասխանին։

Բատբի իր ընկերների հետ կէս գիշերին կառքեր է վարձում և գնում է Պուիէ-Կերտիէի տուն, որը վաղուց քնած էր արդարների քնով։ Տան զանգակը երկար քաշելուց յետոյ, դուրս է գալի դռնապանը։

—Ո՞վ էք, հարցնում է նա բարկացած։

—Մենք կամենում ենք տեսնել պ. Պուիէ-Կերտիէին։

—Նա քնած է։ Լաւ մարդիկ գիշերվայ այս ժամանակ չեն շրջում.

—Մենք մինիստրներ ենք, ասում է մէկ ամաչող ձայն, մենք անպատճառ պէտք է նրան իսկոյն տեսնենք։

—Բարձրացէք, ասում է դռնապանը, ձախ կողմից երկրորդ դուռը նրանն է։

Մինիստրները բարձրանում են վերև, մի դուռն են բաղխում, որտեղից դուրս է գալի բոլորովին մերկ մարդ և նեղանալով ուղարկում է նրանց ներքև. վերջապէս Բատբի գտնում է դուռը, քաշում է զանգը մի քանի անգամ, մինչև զանգի թելը կտրվում է, բայց ոչ ոք չէ լսում. ծառան շատ հեռու էր, իսկ ինքը Պուիէ-Կերտիէ քնած էր անմեղների քնով։ Մինիստրները նեղացած յետ են դառնում, իսկ ներքևը նրանց պատահում է բարկացած դռնապանը. Խեղճ մարդը վախենում էր, որ բնակիչներին շատ են անհանգստացրել և այդ պատճառով նոր տարվայ սովորական ընծան չէր ստանայ։

Նա շատ անքաղաքավարի կերպով ճանապարհ է ձգում անկոչ հիւրերին։

Միւս օրը Պուիէ-Կերտիէ տեսնելով իր բնակարանի զանգի թելը կտրած, հարց ու փորձ անելուց յետոյ նոր է իմանում գիշերվայ անցքը։

* * *

Ֆրանսիայում մեծ պատրաստութիւններ են տեսնում աշխարհանդէսի համար։

Լրագիրները հաղորդում են, որ կառավարութիւնը նշանակել է մի քանի հազար ֆրանկ օժանդակութիւն օտարազգի գեղարուեստական ստեղծվածների թարգմանութիւնը աշխարհանդէսին ներկայացնելու համար։ Այս տարվայ աշխարհահանդէսը շատ հետաքրքիր կը լինի և երևի այս առաջին և վերջին անգամը չի լինի, որ ես առիթ կունենամ դրա մասին տեղեկութիւններ հաղորդելու։ Այս անգամ կը խնդրեմ ընթերցողից այսքանով բաւականանալ։

Անհայտ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ОБЪ ИЗДАНІИ ВЪ 1878 ГОДУ ВЪ БАКУ
ГАЗЕТЫ
БАКИНСКІЯ ИЗВѢСТІЯ
ГОДЪ ТРЕТІЙ.

Цѣна газеты на годъ въ Баку съ доставкой 5 р., на полгода—3 р., на три мѣсяца 1 р. 75 к., въ мѣсяцъ 75 к. Съ пересылкой во всѣ города имперіи на годъ 6 р., на полгода 3 р. 50 к., на три мѣсяцъ 2 р., на 1 мѣсяцъ 90 к.

Подписка принимается въ Баку, въ домѣ Дадашева, на Молотинской улицѣ, близъ гостиницы „Кавказъ" и въ Бакинскомъ Обществѣ Взаимнаго Кредита.

Иногородные адресуютъ свои требованія исключительно: *въ Баку въ редакцію Бакинскихъ Извѣстій.*

КОНТОРА ГАЛЛЕРЕИ АРЦРУНИ
ОТКРЫТА КАЖДЫЙ ДЕНЬ КРОМѢ ВОСКРЕСНЫХЪ ДНЕЙ отъ 9 часовъ утра до 2 часовъ пополудни

ԱՐԾՐՈՒՆԻՆԵՐԻ ԳԱԼԵՐԷԱՅԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ 9 *ժամից մինչև* 2 *ժամ*
կէսօրից յետոյ բացի ԿԻՐԱԿԻ *օրերից։*

«ՆԱԽԱԳԱՇԱՐՄՈՒՆՔ»

Անունով մեր աշխատասիրութիւնն արդէն բոլորովին պատրաստ լինելով տպագրութեան համար՝ հրաւիրում ենք ցանկացողներին բաժանորդ գրուել դրան։ Գիրքը կը պարունակի իւր մէջ մեր կեանքից առնուած նախապաշարմունքներ, որոնց թիւը 600-ից աւելի է։ Բաժանորդագրութեան գինը 50 կոպէկ է։ Գրքի վերջումն կը տպագրուին բաժանորդների ազգանունները։

Բաժանորդագրուել կարելի է հետևեալ տեղերում

Հաշտարխան, Ալեքսանդրապօլ, Արմեանսկ, Բագու, Երևան, Թաւրիզ, Թէլաւ, Թէոդոսիա, Թիֆլիս, Հին-Նախիջևան, Հին-Ղրիմ, Ղարա-Սու-բազար, Մեծ-Ղարաքիլիս, Մէլիտոպօլ, Մոզդոկ, Ներքին-Ագուլիս, Շամախի, Սիմֆերօպօլ, Սղնախ, Սեւաստոպօլ, Ս. Էջմիածին և Վերին-Ագուլիս։

—

«ԱՆԵԿԴՈՏՆԵՐ»

III-դ հատորի համար շարունակում ենք նիւթեր ժողովել։ Մեզ անեկդոտներ ուղարկողների ազգանունները կը տպագրուին գրքի վերջումը. և նոյնից իւրաքանչիւրը կը ստանայ մի օրինակ։

Մեր հասցէն.

Въ Симферополь (Крымъ). Въ Армянское училище учителю Ованесу Назаріанцъ.

Յ. Նազարեանց.

5—5

ОБЪ ИЗДАНІИ ВЪ 1878 ГОДУ
„ДОНСКОЙ ПЧЕЛЫ"
ПОЛИТИЧЕСКОЙ-ЛИТЕРАТУРНОЙ ГАЗЕТЫ.

Съ 1-го января 1878 года газета **„Донская Пчела"** издается по той же программѣ, какъ и предъидущихъ годахъ., два раза недѣлю: по **Четвергамъ и Воскресеньямъ**, по одному листу большаго формата въ 5-ти столбцахъ.

Направленіе газеты „Донской Пчелы" выяснилось достаточно въ теченіи двухлѣтняго своего существованія. Имѣя цѣль быть органомъ при-Азовскаго края. редакція принимаетъ всѣ завписящія отъ нея мѣры, чтобы въ газетѣ, вмѣстѣ съ новѣйшими политическими и другими свѣдѣніями. имѣли также мѣсто и вопросы, относящіяся до нуждъ и интересовъ мѣстнаго населенія.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Съ доставкою въ Ростовѣ на Дону:		Съ пересылкою во всѣ гор. Рос. Имп:	
На годъ	6 р. —	На годъ	7 р. —
„ полгода	3 „ 50 к.	„ полгода	4 „ —
„ 3 мѣсяца	2 „ —	„ 3 мѣсяца	2 „ 50 к.

ЗА ПЕРЕМѢНУ АДРЕСА РЕДАКЦІЯ ВЗИМАЕТЪ 25 КОП.

Подписка принимается въ конторѣ редакціи „Донской Пчелы" въ Ростовѣ на-Дону на углу Таганрогской и Москозской улицъ, въ домѣ бывшемъ Сидоровыхъ. Иногородніе благоволятъ адресоваться: въ редакцію газеты „Донской Пчелы" въ Рост. на-Дону.

Редакція покорнѣйше проситъ гг. иногороднихъ подписчиковъ присилать свои требованія заблоговременно, написавъ свои полные адресы четко и разборчиво.

Редакторъ-Издатель **И. А. Теръ-Абраміанъ.**

5—5

Ներսիսեան Հայոց Ազգային-Հոգևոր Դպրոցում Հոգաբարձական խորհրդարանի մէջ առաջիկայ մարտ ամսոյ 8-ին, երեկոյեան 7 ժամին, կը լինի աճրդախօսութիւն (առանց կրկնաճրդախօսութեան) կապալով տալու հանգուցեալ Գրիգոր Տերգիլեանցից ընծայած կրպակը իւր նկուղով, որ գտնվում է Հայոց, նոյն է, միջին փողոցումը։ Պայմանաթուղթը (կօնդիցիա) կարելի է կարդալ Հոգաբարձութեան Դիւանատան մէջ ամեն օր, բացի կիւրակէից և տօներից, ցերեկվայ 10-ից մինչև 12 ժամ։

ՊԱԴՈՇ

լաւ տեսակից վաճառվում է թէ ՀԱՏՈՎ ԵՒ ԹԷ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ։ *Ցանկացողները կարող են տեսնել Միքայելեան կամուրջի վրա Լօնդօն հիւրանոցի տակ, Մուրադովների խանութում* 2—(3)

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ ԵՒ ՀԱՇՈՒԵՊԱՀ

փորձված վաճառականական գործերում, գիտէ կարևոր լեզուները, ցանկանում է տեղ ունենալ, թէ վաճառականի մօտ և թէ ուրիշ ծառայութեան մէջ։ Պատրաստ է և քաղաքից դուրս ծառայել։ Հասցէն. «Մշակի» խմբագրատունը։

ПРИКАЗЧИКЪ

Опытный, какъ по операціонной, такъ и по письменной части. Знаетъ необходимые языки, ищетъ мѣсто, согласенъ и на выѣздъ. Адресъ: Редакція газеты „Мшакъ"

3—5

СѢМЯНА ШЕЛКОВИЧНЫХЪ ЧЕРВЕЙ

Итальянской породы, *вполнѣ здоровыя* продаются *въ Кавказскомъ Обществѣ Сельскаго Хозяйства*, по 30 коп. за золотникъ, отъ 10 до 50 золотниковъ въ однѣ руки.

2—3

ՓԵՏՐՎԱՐԻ 18. ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ ԹԻՖԼԻՍ 1878.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (փետրվարի 17-ին)

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (փետրվարի 17-ին)	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	7	95
Հին 82 պր. մ. արծ. 1000 մ.	1350	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 »	1180	—
Վիպրիշնի 5% առաջին փոխառութեան տոմ. 100 »	233	—
Երկրորդ 5% վիպրիշնի »	235	—
Մարսելի կուրսը 270—	270	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա	9	15
Վենայի կուրսը աժէ 121 գլ.	100	—
Դաւրեժի բարաթը	5	60
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ.		
Փօթի թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	125	—
Շաքարը բրօցկու	8	—
» միւս տեսակը	7	70
» շաքարաւազը	6	—
» տրանզիտը	10	—
» մաքուր վճարած	16	—
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից	8	—
Միւս տեսակը հին սերմից	7	—
Բուրդը Թուշի	7	50
» Թարաքամի	4	60
Ալիւր Շորագալու	2	—
» Երևանի	—	—
Գարին	1	70
Մոմը ընտաճարպի (стеар.)	14	—
Մետաքս Նուխվայ	170	—
Կախեթունը	90	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	40	—
Ֆրիզոնը (լաւը) Ագուլեաց	50	—
Կոֆէն մօկօի	28	—
» Լիվանի	—	—
» մարտինկօյինը	28	—

ՀԵՌԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները	1	
Ռուսաստան	2	
Աւստրիա	3	
Անգլիա	4	
Գերմանիա	2	88
Ֆրանսիա	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վերայի վրա № 38)

Ծննդկանների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կոպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ։ Առանձին սենեակներում ամիսը 30 — 50 րուբլ։ Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական։

Երեխեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 9½ մինչև 11 ժամ առաւօտեան։ Բժշկապետ Անանով։

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րօպէ առաւօտեան։ Մինչև Միխայլօվօ (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րօպէ։

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից	9. 21	5. 18
Գօրի	11. 58	9. 43
Միխայլօվօ	1. 29	11. 57
Րիօն	6. 47	
Փօթի	9. 40	
	առաւօտ.	
Փօթիից	9. 13	
Րիօն	12. 13	
Միխայլօվօ	5. 39	1 37
Գօրի	7. 5	4. 8
Թիֆլիս	9. 31	7. 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխեթ	90	68	38
Գօրի	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ	5. 22	3. 92	2. 18
Րիօն	9.	6. 75	3. 75
Փօթի	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փոստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7։ Իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան։

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փոստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր։ Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը։ Երևանի տրակտից՝ երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ։ Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր։ Նուխու տրակտից՝ չորեքշաբթի և կիրակի։ Բելիկլիւչի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ	կօպ.
Բաց նամակը արժէ	4
Ռուսաստան և Եւրօպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ	8
Ամերիկա	8
Պարսկաստան	8
Հնդկաստան	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը առաւօտ 9 ժամից մինչև 1 կէսօրից յետոյ։

Երկուշաբթի. Վերմիշէվ և Գօրալեվիչ ներքին հիւանդութիւններ, Քուչարեանց վիրաբուժական և ականջի հ. Սօկօլօվ երեխաների և ներքին հ.։

Երեքշաբթի. Վերմիշէվ ներքին հ. Բէյեր աչքի հ. Ա. Բախուտով, կանանց, երեխաների հ. և մանկաբարձութեան, Բակստ սիֆիլիտական և կաշու հ.

Չորեքշաբթի. Վերմիշէվ ներքին հ. Դուբէլիր կրծքային և երեխաների հ. Բակստ կրծքային և ջղային Սօկօլօվ վիրաբուժական հ.

Հինգշաբթի. Վերմիշէվ ներքին հ. Կ. Բախուտով, կանանց և ջղային հ. Բակստ վեներական և կաշու հ.

Ուրբաթ. Վերմիշէվ ներքին հ. Բախուտով մանկաբարձութեան, կանանց և երեխաների հ. Քուչարեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների հ.

Շաբաթ. Վերմիշէվ ներքին հ. Դուբէլիր երեխաների և կրծքային հ. Բէյեր աչքերի հ. Բակստ կրծքային և ջղային հ. Սօկօլօվ վիրաբուժական հ.

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼ. Փ. Մ. Հասցրինք ձեր բոլոր նամակները պ. Փ.-ին։ Նա երևի ինքն կը պատասխանի ձեզ ինչ որ հարկաւոր է։ Անի քաղաքի աւերակների վրա գրված յօդուածի մասին կը հարցնենք։

—ԹԻՖԼԻՍ. Պ. Ք. Ստացանք ձեր յօդուածը, բայց դեռ ոչինչ չենք կարող ասել նորա տպելու, կամ չը տպելու մասին. կը կարդանք և կը տեսնենք։

—ՇՈՒՇԻ. Գ. Պ. Ստացանք 47 ր. և ձեր գրուածները, բայց դեռ չենք կարդացել։ Կարդալուց յետոյ կը յայտնենք մեր կարծիքը։ Ձեր հաղորդած լուրերից մէկը չենք տպի։

—ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ. Պ. Ս. «Մշակի» համարները ձեզ վաղուց ուղարկում ենք։

Дозволено Цензурою 18 Февраля 1878 г. Тифлисъ. Типографія Мартиросіанца Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ